

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และวัตถุประสงค์เฉพาะคือ

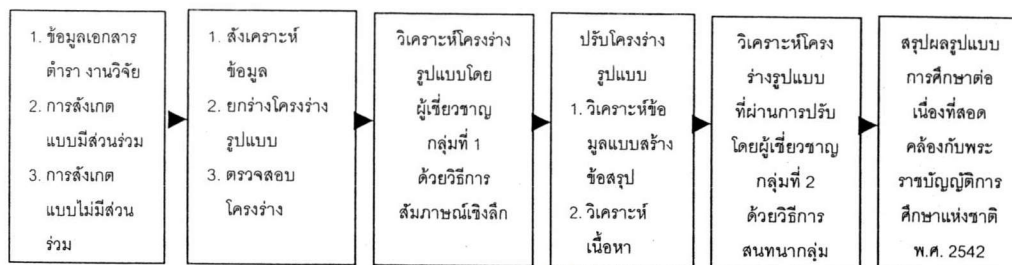
1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารข้อมูลพื้นฐานและพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง
2. เพื่อนำร่างรูปแบบของการพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาปรับโครงสร้าง
3. เพื่อนำร่างที่ปรับปรุง (Adjusted Model) ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสนทนากลุ่ม

โดยการนำรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างรูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง (Initial Model Set Up)
- ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบ (Initial Model Analysis)
- ขั้นตอนที่ 4 การปรับโครงสร้างรูปแบบ (Adjust Model)
- ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบที่ผ่านการปรับ (Adjusted Model Analysis)
- ขั้นตอนที่ 6 สรุปรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (Continuing Education Model in Relevance to the Nation Education Act B.E. 2542)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยทั้ง 6 ขั้นตอนสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

การนำรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาดำเนินการวิจัย สุภางค์ จันทวานิช (2540) ได้อธิบายรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพว่า “เป็นการแสวงหาความรู้โดยการ พิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ” (สุภางค์ จันทวานิช, 2540: 13) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำราตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)
4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)
5. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

มีเป้าหมายเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนากรอบความคิดและการสังเคราะห์โครง สร้าง กำหนดรายละเอียด และองค์ประกอบของรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องเพื่อความสอดคล้องกับพระ ราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 3 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ โดยมีเกณฑ์ในการเลือกมหาวิทยาลัยของรัฐภายในประเทศ 4 แห่ง ที่มีการ จัดโครงการกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาต่อเนื่องในสถาบัน

อุดมศึกษา โดยอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบทั้งรูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่หลายสถาบันการศึกษาต้องไปศึกษาคูงาน อันได้แก่

1. ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. สำนักการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
4. สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ส่วนมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการเลือกมหาวิทยาลัย

จากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่เป็นต้นแบบของการจัดการศึกษาต่อเนื่องอย่างกว้างขวาง และมีบทบาทในการพัฒนาทัดเทียมและสนับสนุนการศึกษาในระบบอย่างชัดเจน โดยเลือกศึกษาจากมหาวิทยาลัย 3 แห่ง มีการขยายกิจกรรมการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 100 ปี และมีการขยายบริการด้านการศึกษาต่อเนื่องมายังภูมิภาคเอเชีย เช่น ประเทศไทย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฮองกง สิงคโปร์ และ จีน ตลอดจนมีการพัฒนาวิชาการหลักสูตรวิชาหลากหลายกว่า 3,000 หลักสูตร และการขยายเครือข่ายในการบริการวิชาการในรูปแบบการขยายสาขาทั้งภายในรัฐ ระหว่างรัฐ และระหว่างประเทศ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถมีความยืดหยุ่นทางการศึกษา

หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัย ประเทศสหรัฐอเมริกา 3 แห่ง ได้แก่

1. ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Life Long Learning, Ohio University)
2. ศูนย์การขยายโอกาสทางการศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐยูทาห์ (Utah State University, Extension)
3. ศูนย์การขยายโอกาสทางการศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California Berkeley, Extension)

1.2 ศึกษาวิจัย ตำรา วรรณกรรมและบทความที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อเนื่อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การศึกษาตลอดชีวิต เครือข่ายการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิทยาลัยชุมชน และเครือข่ายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกและได้ข้อมูลที่แท้จริงในการพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง ผู้วิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดทำโครงร่างรูปแบบ (Initial Model Set Up) จึงเข้าไปมี

ส่วนร่วมกับกิจกรรมในด้านต่างๆ ของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยในประเทศ 2 แห่ง คือ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยการเข้าเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของทั้งสองหน่วยงาน อาทิ งานวางแผนงานพัฒนาหลักสูตร ระบบการทำงาน งานด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังศูนย์เครือข่ายทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด งานด้านการฝึกอบรม และการประเมินคุณภาพ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานร่วมกับศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 รวมระยะเวลาในการเข้าถึงข้อมูลเป็นเวลา 5 ปี และ ร่วมกับสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีพ.ศ. 2545 เป็นระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมและสังเกตการดำเนินงาน การวางแผนด้านนโยบาย การกำหนดหลักสูตร ตลอดจนซักถามผู้ที่มีบทบาทหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และทำการจดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีความเข้าใจในรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานดังกล่าวเป็นอย่างดี

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม หรือการสังเกตโดยตรง เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเป็นบุคคลภายนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมที่ทำอยู่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540: 48) โดยผู้วิจัยไปศึกษาดูงานการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทัศนศึกษา เข้าถึงข้อมูล และนำแนวคิดมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบให้มีความเป็นสากล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ร่วมคณะไปกับผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารการศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปศึกษาดูงานหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง และศูนย์การขยายโอกาสทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐยูทาห์ (Utah State University, Extension) และของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California Berkeley, Extension) ในเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2544 และในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ผู้วิจัยได้เดินทางไปดูงานส่วนตัวโดยติดต่อขอดูงานโดยตรงไปที่หน่วยงานการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Life Long Learning, Ohio University) ซึ่งการเดินทางไปดูงานด้านการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศทั้ง 3 แห่ง เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ในด้านนโยบาย ปรัชญาในการดำเนินงานและการจัดการศึกษา ระบบการทำงาน การออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เทคโนโลยีทางการศึกษา และการดำเนินงานด้านเครือข่าย ในการเก็บข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการกับผู้บริหารหน่วยงานตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และทำการบันทึกข้อมูล นำมาประกอบในการจัดทำโครงร่างรูปแบบต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การยกกร่างรูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง (Initial Model Set Up)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่ปรากฏ เพื่อนำไปสังเคราะห์โครงสร้างรูปแบบหรือยกกร่างรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องขึ้น ข้อสรุปที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในขั้นตอนนี้สามารถเรียกได้ว่าเป็น "สมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis)" (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2540: 132) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปกรอบความคิดในการยกกร่างรูปแบบดังนี้

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงขั้นตอนการยกกร่างรูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ปรากฏในแผนภูมิที่ 3.2 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดทำโครงสร้างรูปแบบ (Initial Model) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องภายใต้แนวคิดในการสร้างความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. โครงสร้าง การจัดโครงสร้างของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 มาตรา 24 มาตรา 25 และมาตรา 29 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองชุมชน โดยการจัดโครงสร้างการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

1.2 แนวทางการบริหารองค์กรเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2. การบริหารทางวิชาการ มีการจัดการที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 8 มาตรา 15 และมาตรา 25 โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมาย ให้บริการทางวิชาการครอบคลุมทุกกลุ่มประชากรที่มีการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาและอ่านออกเขียนได้

2.2 แนวคิดการบริหาร ให้สอดคล้องตามหลักการศึกษาคือ การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.3 วิธีการบริหารวิชาการ เน้นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนและเข้าถึงผู้เรียนมากที่สุด

2.4 เทคนิคการเรียนการสอน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิธีการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย

3. เครือข่ายในการบริการ มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 25 และมาตรา 58 วรรค 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 สร้างรูปแบบเครือข่ายที่ครอบคลุมเกี่ยวข้องกับชุมชนทุกชั้น

3.2 การขยายเครือข่ายในการบริการครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพและชุมชน

3.3 ความสัมพันธ์กับชุมชนและการมีส่วนร่วมของสังคม โดยให้ภาครัฐ ชุมชน และท้องถิ่น ระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา

3.4 การสร้างแหล่งการเรียนรู้ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

3.5 พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ที่สามารถบริการแก่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์งานวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) (สุภางค์ จันทวานิช, 2540: 132) ในขั้นตอนต่อไป โดยจัดทำแนวคำถามครอบคลุมเนื้อหาของโครงร่างรูปแบบที่จัดทำขึ้น และแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ส่วนโครงสร้าง	ประกอบด้วยคำถาม 12 ข้อ
2. ส่วนการบริหารวิชาการ	ประกอบด้วยคำถาม 15 ข้อ
3. ส่วนเครือข่ายในการบริการ	ประกอบด้วยคำถาม 19 ข้อ

และเพื่อให้แบบสัมภาษณ์งานวิจัย และโครงร่างรูปแบบการศึกษาคือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัย มีความถูกต้องแม่นยำ (Validity) และมีความน่าเชื่อถือ (Credibility) ผู้วิจัยจึงได้นำแบบสัมภาษณ์และโครงร่างรูปแบบที่สร้างเสร็จไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำแนะนำ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องในด้านภาษาและความถูกต้องในด้านเนื้อหา พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์และโครงร่างรูปแบบที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แก้ไขแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ตลอดจนตรวจสอบความเที่ยงตรงในด้านเนื้อหา ความเข้าใจ และการใช้ภาษา

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย มี 5 ท่าน ดังนี้

1. ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัญย์ศิริ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล หัวหน้าภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพรรณิ สมบุญธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
5. ดร.ปาน กิมปี ศึกษานิเทศก์ 8 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบ (Initial Model Analysis)

เป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์ตรวจสอบโครงสร้างรูปแบบ หรือสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ซึ่งเป็นข้อสรุปที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นในขั้นตอนที่ผ่านมา

การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบมีเป้าหมายที่จะพัฒนารูปแบบให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือก โดยกำหนดเกณฑ์ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ระดับบริหารหรือด้านวิชาการของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 จำนวน 16 ท่าน คือ

1. รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณิ ผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์สรารุช สุธรรมสา ผู้อำนวยการสำนักการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
4. ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัญย์ศิริ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณิ สมบุญธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลัช จงสีบพันธ์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. รองศาสตราจารย์ นพ.วัชระ รุจิเวชพงศธร ผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. รองศาสตราจารย์ วิไลพร สิริมงคลรัตน์ รองผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. นางสาววารี ระหงษ์ หัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
10. นายชูชาติ สุขชู ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ประยุกต์และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหิดล
11. ดร.บุรพา ชตเชย ผู้อำนวยการสำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
12. นางสาวอมรา จ้วงพานิช ผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
13. รองศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา สวรรยาธิปิติ ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาถ พันธุมนาวิน รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
15. นางวิยะดา จอกทอง ผู้ชำนาญการฝึกอบรมระดับ 8 สำนักการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
16. รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ สามโกเศศ อดีตผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์โครงร่างรูปแบบด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ซึ่งเป็นการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 ในลักษณะการถามตอบโดยตรง และเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบมีโครงสร้างคำถาม (Structured Interview) หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 16 ท่านจะตอบคำถามชุดเดียวกัน และผู้วิจัยจะถามคำถามก่อนหลังเรียงลำดับเหมือนกันด้วยแบบสัมภาษณ์และโครงร่างที่ผู้วิจัยจัดส่งให้ผู้เชี่ยวชาญศึกษาก่อนเข้าสัมภาษณ์ 1 สัปดาห์ เพื่อให้แน่ใจได้ว่าความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 16 ท่านนั้น ไม่ใช่ผลสืบเนื่องจากการตั้งคำถามที่แตกต่างกัน แต่เป็นข้อมูลจากทัศนคติและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นๆ โดยแท้จริง

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยตัวผู้วิจัย เทปบันทึกเสียง โครงร่างรูปแบบ และแบบสัมภาษณ์งานวิจัย โดยผู้วิจัยเริ่มวิธีการสัมภาษณ์ด้วยการแนะนำตนเองต่อผู้

ผู้เชี่ยวชาญที่ถูกสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง พร้อมกับจดบันทึกประเด็นสำคัญระหว่างการสนทนา เมื่อแล้วเสร็จการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการถอดเทปเสียง จัดพิมพ์ข้อความการให้สัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญโดยละเอียด เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการทำวิจัยขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การปรับโครงสร้างรูปแบบ (Adjust Model)

ผู้วิจัยนำข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 มาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสังเกตและการจดบันทึกไว้ และส่วนที่สองคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยการพยายามทำให้ข้อมูลนั้นเป็นจำนวนที่นับได้ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2540: 131)

รายละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นวิธีตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปสาระสำคัญและตีความความหมายที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

2. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) โดยแบ่งประเภทตามเนื้อหา ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง แต่เป็นการทำให้ข้อมูลมีระบบ มีความเป็นสภาพวัตถุวิสัย และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาดังนี้

2.1 กำหนดเกณฑ์และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์

2.2 วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการจัดทำรายชื่อข้อความด้วยวิธีการแบ่งประเภท (Categories) เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ

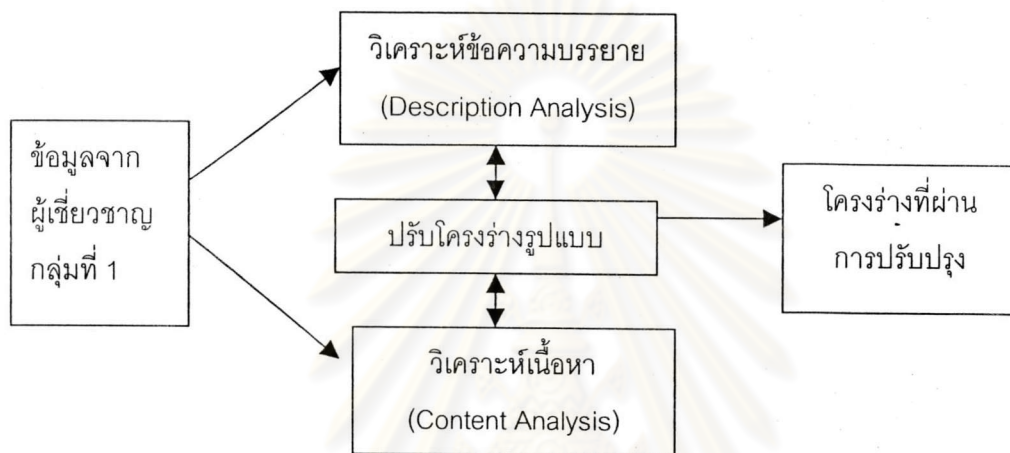
2.3 เปรียบเทียบคุณลักษณะของเนื้อหาเข้ากับบริบทและกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสม

2.4 วิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏ (Manifest Content) โดยการวัดความถี่ของคำหรือข้อความที่ได้มาจากการสัมภาษณ์

2.5 สรุปข้อมูล

ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์นั้นมีความแม่นยำ (Validity) น่าเชื่อถือ (Credibility) และไม่มีความลำเอียง (Bias) ผู้วิจัยจัดให้มีการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ที่ทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดให้มีผู้ช่วยผู้วิจัยจำนวน 3 คน เป็นผู้วิเคราะห์เนื้อหาตามเกณฑ์และหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น

แผนภูมิต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการปรับโครงสร้างรูปแบบ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1

แผนภูมิที่ 3.3 แสดงขั้นตอนการปรับโครงสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบที่ผ่านการปรับ (Adjusted Model Analysis)

เป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบ ซึ่งเป็นการระดมความคิดจากผู้บริหารหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยรัฐ เพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคความเป็นไปได้ และประสิทธิภาพของรูปแบบที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รวมถึงบริบทของสังคมไทย

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 นี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้บริหารในระดับการกำหนดนโยบายของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยรัฐ ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารจาก 9 สถาบัน ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ ผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาถ พันธมนาวิน ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ บุญช่วย ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
4. รองศาสตราจารย์ลัดดา ศิลาน้อย ผู้แทนผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนีภรณ์ ทรัพย์ภรณนธ์ ผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลัช จงสืบพันธ์ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัณย์ศิริ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. ดร. ผดุง พรหมมูล ผู้อำนวยการสำนักงานกลาง ศูนย์การศึกษานอกสถาบัน สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
9. คุณศิวพร สาริสุต เลขานุการสำนักงานฯ ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักฝึกอบรมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

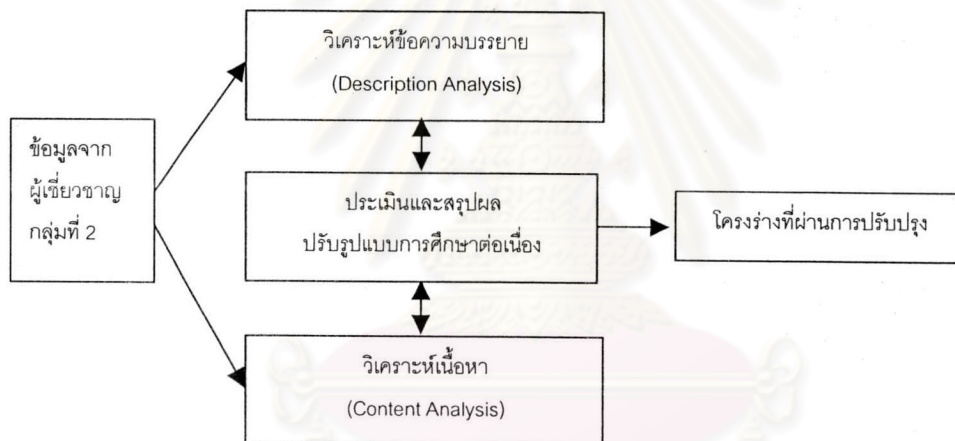
ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบที่ผ่านการปรับแล้ว ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยตัวผู้วิจัย โครงร่างรูปแบบที่ได้รับการปรับแล้ว เทปบันทึกเสียง และผู้ช่วยผู้วิจัยทำการบันทึกลำดับการสนทนา และปฏิบัติการของผู้เชี่ยวชาญในการร่วมสนทนา

วิธีการเก็บข้อมูลเริ่มต้นจากการแนะนำตนเองของผู้วิจัยและการแนะนำผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการสนทนา เพื่อสร้างความรู้จักคุ้นเคยและเป็นกันเองระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล จากนั้น ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเบื้องต้น วัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 และนำเสนอโครงร่างรูปแบบที่ปรับแล้วที่ละหัวข้อเรียงตามลำดับ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเป็นอิสระ ไม่มีการเรียงลำดับการตอบคำถามหรือการสนทนา โดยผู้วิจัยพยายามควบคุมให้การสนทนามีเนื้อหาอยู่ในขอบเขตของหัวข้อที่ระบุในโครงร่าง เพื่อให้ผลที่ได้รับสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป เมื่อแล้วเสร็จการสนทนาผู้วิจัยทำการถอดเทปเสียง จัดพิมพ์ข้อความการสนทนาของผู้เชี่ยวชาญโดยละเอียด เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับรูปแบบในขั้นตอนสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินและสรุปผลการพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องเพื่อความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (Continuing Education Model in Relevance to the Nation Education Act B.E. 2542)

ผู้วิจัยนำข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเช่นเดียวกับการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 4 คือ นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 มาวิเคราะห์และปรับโครงสร้างรูปแบบ เพื่อให้ได้รูปแบบการศึกษาต่อเนื่องที่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานด้านการศึกษาต่อเนื่องต่อไป

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนการประเมินและสรุปผลการพัฒนารูปแบบ สามารถสรุปวิธีการดำเนินการได้ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.4 แสดงขั้นตอนการประเมิน และสรุปผลการพัฒนารูปแบบ

ทั้งนี้ ผลของการปรับรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องเพื่อความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนต่างๆ นั้น ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์และรายงานผลในบทต่อไป